ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ PHILIPPE LÉGER

της 7ης Μαρτίου 2000 *

1. Το High Court of Justice (England & Wales), Queen's Bench Division (Ηνωμένο Βασίλειο) [1], υποβάλλει στο Δικαστήριο ένα προδικαστικό ερώτημα ως προς την ερμηνεία του άρθρου 4, παράγραφος 1, της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Μαΐου 1992, για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας [2] (στο εξής: οδηγία περί οικοτόπων [3]), σε συνδυασμό με το άρθρο 2, παράγραφος 3, της οδηγίας αυτής.

2. Η οδηγία αυτή σκοπεί στη δημιουργία ενός συνεκτικού ευρωπαϊκού οικολογικού δικτύου, προκειμένου να ευνοήσει τη διατήρηση και μάλιστα την αποκατάσταση σε ικανοποιητική κατάσταση διατηρήσεως των φυσικών οικοτόπων, καθώς και της άγριας χλωρίδας και πανίδας στο ευρωπαϊκό έδαφος των κρατών μελών [4]. Για την επίτευξη του σκοπού αυτού, προβλέπεται, μεταξύ άλλων, ο καθορισμός ειδικών ζωνών διατηρήσεως [5] (στο εξής:ΕΖΔ), σύμφωνα με διαδικασία η οποία, κατά το άρθρο 4 της οδηγίας περί οικοτόπων, περιλαμβάνει τρία στάδια.

3. Το High Court ζητεί από το Δικαστήριο να διευκρινίσει την έκταση των εξουσιών των κρατών μελών *κατά το πρώτο στάδιο της διαδικασίας καθορισμού των ΕΖΔ*, το οποίο προβλέπεται στο άρθρο 4, παράγραφος 1, της οδηγίας περί οικοτόπων και, ειδικότερα, να κρίνει αν, κατά την κατάρτιση του καταλόγου των τόπων που μπορούν να επιλεγούν ως τόποι τόποι κοινοτικής σημασίας (στο εξής: ΤΚΣ), ένα κράτος μέλος έχει την υποχρέωση ή απλώς την ευχέρεια να λαμβάνει υπόψη τις οικονομικές, μεταξύ άλλων, απαιτήσεις που εκτίθενται στο άρθρο 2, παράγραφος 3, της εν λόγω οδηγίας.

I — Το σχετικό κοινοτικό νομικό πλαίσιο

4. Η οδηγία περί οικοτόπων εκδόθηκε βάσει των άρθρων 130 Ρ και 130 Σ της Συνθήκης ΕΚ (νυν, κατόπιν τροποποιήσεως, άρθρων 174 ΕΚ και 175 ΕΚ), κατόπιν της ακόλουθης διαπιστώσεως:

«στο ευρωπαϊκό έδαφος των κρατών μελών, οι φυσικοί οικότοποι υποβαθμίζονται συνεχώς και αυξάνεται ο αριθμός των άγριων ειδών που απειλούνται σοβαρά· (...) εφόσον οι απειλούμενοι οικότοποι και τα απειλούμενα είδη αποτελούν τμήμα της φυσικής

* Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γαλλική.

1 — Στο εξής: High Court.

2 — ΕΕ L 206, σ. 7.

3 — Η οδηγία αυτή καλείται επίσης κοινώς Natura 2000.

4 — Πρώτη, τρίτη, τέταρτη, πέμπτη και έκτη αιτιολογική σκέψη.

5 — Πέμπτη και έκτη αιτιολογική σκέψη.

κληρονομιάς της Κοινότητας και τα απειλούντα στοιχεία είναι γενικά διασυνοριακής φύσεως, είναι αναγκαίο να ληφθούν σε κοινοτικό επίπεδο μέτρα για τη διατήρησή τους» [6].

5. Ο κύριος σκοπός της οδηγίας είναι να «να ευνοήσει τη διατήρηση της βιοποικιλότητας λαμβάνοντας συγχρόνως υπόψη τις οικονομικές, κοινωνικές, πολιτιστικές και περιφερειακές απαιτήσεις (...)» [7], δια της δημιουργίας ενός συνεκτικού ευρωπαϊκού οικολογικού δικτύου σύμφωνα με καθορισμένο χρονοδιάγραμμα [8]. Με τη διατύπωση αυτή, ο κοινοτικός νομοθέτης υπενθυμίζει ότι σκοπεύει να συμμορφωθεί προς το σκοπό της «αειφόρου αναπτύξεως» τον οποίο εκθέτει το άρθρο 2 της Συνθήκης ΕΚ (νυν, κατόπιν τροποποιήσεως, άρθρο 2 ΕΚ) και προς την αρχή της «εντάξεως» την οποία προβλέπει το άρθρο 130 Ρ, παράγραφος 2, τελευταία περίοδος, της Συνθήκης ΕΚ [9]. Η αρχή της εντάξεως έχει πλέον περιληφθεί στο άρθρο 6 ΕΚ (πρώην άρθρο 3 Γ της Συνθήκης ΕΚ) [10]. Το άρθρο αυτό προβλέπει ρητώς ότι η αρχή της εντάξεως πρέπει να καθιστά δυνατό να «προωθηθεί η αειφόρος ανάπτυξη».

6. Το άρθρο 1 της οδηγίας περί οικοτόπων περιλαμβάνει τους ορισμούς των κυρίων εννοιών που χρησιμοποιούνται.

7. Το άρθρο 2, παράγραφοι 2 και 3, προβλέπει τα μέτρα που πρέπει να ληφθούν για την επίτευξη του σκοπού της οδηγίας περί οικοτόπων. Οι παράγραφοι αυτές ορίζουν τα εξής:

«2. Τα μέτρα τα οποία λαμβάνονται σύμφωνα με την παρούσα οδηγία αποσκοπούν στη διασφάλιση της διατήρησης ή της αποκατάστασης σε ικανοποιητική κατάσταση διατήρησης, των φυσικών οικοτόπων και των άγριων ειδών χλωρίδας και πανίδας κοινοτικού ενδιαφέροντος.

3. Κατά τη λήψη μέτρων σύμφωνα με την παρούσα οδηγία, λαμβάνονται υπόψη οι οικονομικές, κοινωνικές και πολιτιστικές απαιτήσεις, καθώς και οι περιφερειακές και τοπικές ιδιομορφίες.»

8. Τα άρθρα 4 και 6 διευκρινίζουν το περιεχόμενο των μέτρων του άρθρου 2.

9. Κατά το άρθρο 4, πρέπει, πρώτον, να καθορισθούν οι ΕΖΔ· κατά το άρθρο 6, πρέπει, δεύτερον, να θεσπιστεί το καθεστώς στο οποίο υπόκεινται αυτές οι ΕΖΔ.

10. Η διαδικασία καθορισμού των ΕΖΔ περιλαμβάνει τρία στάδια.

6 — Τέταρτη αιτιολογική σκέψη.

7 — Τρίτη αιτιολογική σκέψη.

8 — Έκτη αιτιολογική σκέψη.

9 — Βλ. σημεία 54 έως 57 των παρουσών προτάσεων.

10 — Το οποίο προστέθηκε με το άρθρο 2, σημείο 4, της Συνθήκης του Άμστερνταμ και έλαβε τον νέο αριθμό 6 ΕΚ (ΕΕ C 340, σ. 25).

11. Το πρώτο στάδιο περιγράφεται στο άρθρο 4, παράγραφος 1, της οδηγίας περί οικοτόπων.

12. Το άρθρο 4, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, προβλέπει ότι το πρώτο αυτό στάδιο αποτελεί αρμοδιότητα των κρατών μελών και συνίσταται στην *κατάρτιση*, βάσει κριτηρίων που ορίζονται στο παράρτημα ΙΙΙ (στάδιο 1), *καταλόγου* των τόπων όπου απαντούν οι τύποι φυσικών οικοτόπων τους οποίους αναφέρει το παράρτημα Ι και των τόπων όπου απαντούν τα τοπικά είδη που απαριθμούνται στο παράρτημα ΙΙ. Διευκρινίζεται ότι, οσάκις «τα ζωικά είδη (...) καταλαμβάνουν εκτεταμένες εκτάσεις, οι εν λόγω τόποι συμπίπτουν με τους τόπους, τους περιλαμβανομένους στην περιοχή της φυσικής κατανομής αυτών των ειδών, οι οποίοι παρουσιάζουν τα ουσιώδη φυσικά ή βιολογικά στοιχεία για τη ζωή ή την αναπαραγωγή τους». Εξάλλου, για «τα υδρόβια είδη που καταλαμβάνουν εκτεταμένες περιοχές, αυτοί οι τόποι προτείνονται μόνον εάν είναι δυνατόν να προσδιοριστεί σαφώς μια ζώνη που να παρουσιάζει τα ουσιώδη φυσικά ή βιολογικά στοιχεία για τη ζωή ή την αναπαραγωγή τους».

13. Το άρθρο 4, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, της οδηγίας περί οικοτόπων ορίζει ότι στον κατάλογο που καταρτίζουν τα κράτη μέλη πρέπει να «φαίνονται οι περιοχές στις οποίες [απαντούν οι] τύπ[οι] φυσικών οικοτόπων προτεραιότητας και [τα] είδη προτεραιότητας» [11]. Ως είδη και φυσικοί οικότοποι «προτεραιότητας» νοούνται τα είδη και οι φυσικοί οικότοποι που διατρέχουν τον κίνδυνο να εξαφανιστούν και για τη διατήρηση των οποίων η Κοινότητα φέρει ιδιαίτερη ευθύνη [12]. Το άρθρο 4, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, διευκρινίζει εξάλλου ότι ο κατάλογος πρέπει να «διαβιβάζεται στην Επιτροπή (...) ταυτόχρονα με [διάφορες] πληροφορίες (...) και (...) δεδομένα (...) βάσει ενός εντύπου που καταρτίζει η Επιτροπή (...)». Το έντυπο αυτό εγκρίθηκε στις 18 Δεκεμβρίου 1996 [13].

14. Το δεύτερο στάδιο εκτίθεται στο άρθρο 4, παράγραφοι 2 και 3, της οδηγίας περί οικοτόπων.

15. Το στάδιο αυτό εξελίσσεται σύμφωνα με διαδικασία που περιλαμβάνει δύο φάσεις. Η πρώτη φάση πρέπει να παρέχει στην Επιτροπή τη δυνατότητα, «βασιζόμενη στα κριτήρια του παραρτήματος ΙΙΙ (στάδιο 2) (...) [να] καταρτίζει, σε συμφωνία με καθένα από τα κράτη μέλη και βάσει των καταλόγων των κρατών μελών, *σχέδιο καταλόγου τόπων κοινοτικής σημασίας* όπου καθίστανται πρόδηλοι οι τόποι στους οποίους απαντ[ούν] ένας ή περισσότεροι τύποι φυσικών οικοτόπων προτεραιότητας ή ένα ή περισσότερα είδη προτεραιότητας» [14].

16. Κατά το πέρας της πρώτης αυτής φάσεως, «*ο κατάλογος των τόπων* των επιλεγμένων ως τόπων *κοινοτικής σημασίας*, στον

11 — Παράρτημα ΙΙΙ, στάδιο 1, Δ.

12 — Άρθρο 1, στοιχεία δ'και η', της οδηγίας περί οικοτόπων. Επισημαίνονται με αστερίσκο στα παραρτήματα Ι και ΙΙ.

13 — Απόφαση 97/266/ΕΚ της Επιτροπής, όσον αφορά έντυπο πληροφοριών για τους προτεινόμενους τόπους Natura 2000 (ΕΕ 1997, L 107, σ. 1, ειδικότερα σ. 20, στο εξής: έντυπο).

14 — Άρθρο 4, παράγραφος 2, πρώτο εδάφιο, η υπογράμμιση δική μου.

οποίο καταδεικνύονται οι τόποι όπου απαντ[ούν] ένας ή περισσότεροι τύποι φυσικών οικοτόπων προτεραιότητας ή ένα ή περισσότερα είδη προτεραιότητας *καταρτίζεται από την Επιτροπή*» [15], σύμφωνα με διαδικασία στην οποία μετέχει μια επιτροπή ad hoc [16], συγκείμενη από αντιπροσώπους των κρατών μελών, της οποίας προεδρεύει ο αντιπρόσωπος της Επιτροπής [17].

17. Το τρίτο στάδιο εκτίθεται στο άρθρο 4, παράγραφος 4. Αποτελεί το τελευταίο στάδιο της διαδικασίας καθορισμού των ΕΖΔ και εμπίπτει στην αποκλειστική αρμοδιότητα των κρατών μελών. Η παράγραφος αυτή προβλέπει ότι, οσάκις ένας τόπος έχει επιλεγεί ως ΤΚΣ και έχει περιληφθεί στον κατάλογο που καταρτίζει η Επιτροπή κατά το πέρας του δευτέρου σταδίου, «το οικείο κράτος μέλος ορίζει τον εν λόγω τόπο ως *ειδική ζώνη διατήρησης* (...)» [18].

18. Το παράρτημα ΙΙΙ της οδηγίας περί οικοτόπων διευκρινίζει τα κριτήρια βάσει των οποίων τα κράτη μέλη προβαίνουν στην αξιολόγηση των τόπων που πρέπει να περιλαμβάνονται μεταξύ των καταγραφέντων κατά το πέρας του πρώτου σταδίου [19] και τα κριτήρια που πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τα κράτη μέλη και η Επιτροπή για την επιλογή των ΤΚΣ κατά το δεύτερο στάδιο [20].

19. Το άρθρο 6 ορίζει ότι τα κράτη μέλη πρέπει να θεσπίσουν το καθεστώς που σκοπεί στη διασφάλιση της διαχειρίσεως και της διατηρήσεως των ΕΖΔ. Τα μέτρα που λαμβάνονται προς τούτο υλοποιούνται, κατ' αρχήν, μετά το πέρας του τρίτου σταδίου. Εντούτοις, η οδηγία περί οικοτόπων διευκρινίζει ότι τα μέτρα που σκοπούν στην πρόληψη της υποβαθμίσεως των ΤΚΣ [21] πρέπει να λαμβάνονται κατά το πέρας του δευτέρου σταδίου [22].

ΙΙ — Πραγματικό και διαδικαστικό πλαίσιο

20. Η First Corporate Shipping Ltd (στο εξής: FCS), η κατά νόμο αρμόδια αρχή για τον λιμένα του Bristol, ο οποίος βρίσκεται στην εκβολή του ποταμού Severn, έχει στην κυριότητά της σημαντικές εκτάσεις γης στα πέριξ του εν λόγω λιμένα. Αφότου αγόρασε τις εκτάσεις αυτές, η FCS έχει επενδύσει, μαζί με συνεργαζόμενες εταιρίες, κεφάλαιο περίπου 220 εκατομμυρίων λιρών στερλινών (GBP) για την ανάπτυξη των λιμενικών εγκαταστάσεων. Απασχολεί μονίμως 495 υπαλλήλους με πλήρες ωράριο. Το αιτούν δικαστήριο διευκρινίζει εξάλλου ότι στον

15 — Άρθρο 4, παράγραφος 2, τρίτο εδάφιο, η υπογράμμιση δική μου.

16 — Άρθρο 21 της οδηγίας περί οικοτόπων.

17 — Άρθρο 20 της οδηγίας περί οικοτόπων.

18 — Άρθρο 4, παράγραφος 4, η υπογράμμιση δική μου.

19 — Μεταξύ των κριτηρίων επιλογής που λαμβάνονται υπόψη περιλαμβάνονται ο «βαθμός αντιπροσωπευτικότητας του τύπου του φυσικού οικοτόπου στην περιοχή» (παράρτημα ΙΙΙ, στάδιο 1, Α, στοιχείο α'), ο «βαθμός διατήρησης της δομής και των λειτουργιών του συγκεκριμένου τύπου φυσικού οικοτόπου και [η] δυνατότητα αποκατάστασης» της περιοχής (παράρτημα ΙΙΙ, στάδιο 1, Α, στοιχείο γ') και η «αξί[α] της περιοχής» (παράρτημα ΙΙΙ, στάδιο 1, Α, στοιχείο δ').

20 — Μεταξύ των κριτηρίων επιλογής που λαμβάνονται υπόψη περιλαμβάνονται η «γεωγραφική θέση της περιοχής σε σχέση προς τις μεταναστευτικές οδούς ειδών του παραρτήματος ΙΙ καθώς και προς το ενδεχόμενο να αποτελεί μέρος ενός οικοσυστήματος χαρακτηριζόμενου από συνοχή το οποία να βρίσκεται εκατέρωθεν εσωτερικών συνόρων της Κοινότητας» (παράρτημα ΙΙΙ, στάδιο 2, σημείο 2, στοιχείο β') και η «οικολογική αξία» της περιοχής (παράρτημα ΙΙΙ, στάδιο 2, σημείο 2, στοιχείο ε').

21 — Επί παραδείγματι, προβλέπεται ότι ορισμένα σχέδια που μπορούν να επηρεάσουν σημαντικά τον ΤΚΣ πρέπει να υποβάλλονται σε αξιολόγηση των επιπτώσεών τους στον τόπο (άρθρο 6, παράγραφος 3, της οδηγίας περί οικοτόπων).

22 — Άρθρο 4, παράγραφος 5.

λιμένα απασχολούνται από 3 000 έως 5 000 εργαζόμενοι, περιλαμβανομένων των υπαλλήλων της FCS.

21. Ο Secretary of State for the Environment, Transport and the Regions (στο εξής: Υπουργός) επισήμανε ότι σκοπεύει να προτείνει στην Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων τις εκβολές του Severn σύμφωνα με το άρθρο 4, παράγραφος 1, της οδηγίας περί οικοτόπων, ενώ «η πλειονότητα των ευρισκομένων στη μεσοπαλιρροϊκή ζώνη τμημάτων της περιοχής αυτής είχαν ήδη χαρακτηρισθεί ζώνες ειδικής προστασίας [στο εξής: ΖΕΠ] (...)»[23], κατ' εφαρμογήν της οδηγίας 79/409/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 2ας Απριλίου 1979, περί της διατηρήσεως των αγρίων πτηνών[24].

22. Κρίνοντας ότι τα δικαιώματά της ως κυρίας των τόπων αυτών θίγονταν από την απόφαση του Υπουργού, η FCS υπέβαλε ενώπιον του High Court αίτηση να της επιτραπεί να ζητήσει τον δικαστικό έλεγχο της αποφάσεως αυτής.

23. Ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, η FCS υποστήριξε ότι το άρθρο 2, παράγραφος 3, της οδηγίας περί οικοτόπων επιβάλλει στον Υπουργό να λαμβάνει υπόψη του οικονομικές, κοινωνικές και πολιτιστικές απαιτήσεις, οσάκις αποφασίζει ποιοι τόποι πρέπει να προταθούν στην Επιτροπή σύμφωνα με το άρθρο 4, παράγραφος 1, της εν λόγω οδηγίας.

24. Ο Υπουργός απάντησε ότι, λαμβανομένης υπόψη της συλλογιστικής του Δικαστηρίου στην απόφαση της 11ης Ιουλίου 1996, C-44/95, Royal Society for the protection of birds[25], ένα κράτος μέλος δεν μπορεί να λαμβάνει υπόψη του τις απαιτήσεις αυτού του είδους στο πλαίσιο του άρθρου 4, παράγραφος 1, της οδηγίας περί οικοτόπων.

25. Το High Court, αμφιβάλλοντας ως προς το βάσιμο των προβληθέντων ενώπιόν του ισχυρισμών και κρίνοντας ότι η επίλυση της διαφοράς που υποβλήθηκε στην κρίση του εξαρτάται από την ερμηνεία του άρθρου 4, παράγραφος 1, της οδηγίας περί οικοτόπων, σε συνδυασμό με το άρθρο 2, παράγραφος 3, της οδηγίας αυτής, αποφάσισε, με διάταξη της 15ης Σεπτεμβρίου 1998, να αναστείλει τη διαδικασία μέχρις ότου το Δικαστήριο αποφανθεί προδικαστικώς επί του ακολούθου ερωτήματος:

«Δικαιούται ή υποχρεούται ένα κράτος μέλος να λαμβάνει υπόψη του τις παραμέτρους που εκτίθενται στο άρθρο 2, παράγραφος 3, της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ του Συμβουλίου, για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας (ΕΕ 1992, L 206, σ. 7), δηλαδή τις οικονομικές, κοινωνικές και πολιτιστικές απαιτήσεις, καθώς και τις περιφερειακές και τοπικές ιδιομορφίες, οσάκις αποφασίζει ποιοι τόποι πρέπει να προταθούν στην Επιτροπή, σύμφωνα με το άρθρο 4, παράγραφος 1, της οδηγίας, και/ή οσάκις καθορίζει τα όρια των περιοχών αυτών;»

23 — Ελεύθερη μετάφραση του «The majority of the intertidal part of this area have already been classified as a special protection area» (παράγραφος 8 της διατάξεως περί παραπομπής).

24 — ΕΕ ειδ. έκδ. 15/001, σ. 202 (στο εξής: οδηγία περί πτηνών).

25 — Συλλογή 1996, σ. I-3805 (στο εξής: απόφαση Lappel Bank).

III — Η απάντηση στο προδικαστικό ερώτημα

26. Με το ερώτημα αυτό, το αιτούν δικαστήριο ζητεί διευκρινίσεις επί των εξουσιών των κρατών μελών κατά το πρώτο στάδιο της διαδικασίας καθορισμού και οριοθετήσεως των ΕΖΔ. Ειδικότερα, το δικαστήριο αυτό ζητεί να μάθει αν, κατά το πρώτο στάδιο που προβλέπει το άρθρο 4, παράγραφος 1, της οδηγίας περί οικοτόπων, ένα κράτος μέλος δικαιούται ή υποχρεούται, βασιζόμενο στο άρθρο 2, παράγραφος 3, της εν λόγω οδηγίας, να αρνηθεί να περιλάβει στον κατάλογο των τόπων που προτείνει στην Επιτροπή έναν τόπο ο οποίος, μολονότι ανταποκρίνεται στα κριτήρια που απαριθμούνται στα παραρτήματα I και II, αποτελεί το κέντρο οικονομικών και κοινωνικών συμφερόντων που θεωρούνται σημαντικά και μάλιστα ζωτικά για το οικείο κράτος ή για την οικεία περιφέρεια.

27. Η FCS φρονεί ότι το Δικαστήριο πρέπει να δώσει στο ερώτημα αυτό την απάντηση ότι το άρθρο 4, παράγραφος 1, σε συνδυασμό με το άρθρο 2, παράγραφος 3, της οδηγίας περί οικοτόπων έχει την έννοια ότι επιβάλλει στα κράτη μέλη την υποχρέωση να λαμβάνουν υπόψη οικονομικά, κοινωνικά και περιφερειακά συμφέροντα οσάκις αποφασίζει για τους τόπους που πρέπει να προταθούν στην Επιτροπή ως ικανοί να χαρακτηρισθούν ως ΕΖΔ. Ως εκ τούτου ισχυρίζεται ότι, κατά το πρώτο στάδιο της διαδικασίας καθορισμού των ΕΖΔ, ένα κράτος μέλος πρέπει να εξαιρέσει από τον κατάλογο των τόπων που μπορούν να χαρακτηρισθούν ως ΕΖΔ έναν τόπο στον οποίο βρίσκονται εγκαταστάσεις όπως αυτές του λιμένα του Bristol.

28. Αντιθέτως, η Επιτροπή, το World Wide Fund for Nature UK (WWF), το Avon Wildlife Trust, η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου και η Φινλανδική Κυβέρνηση αμφισβητούν την ορθότητα της απόψεως αυτής. Η πλειονότητα των διαφωνούντων με την άποψη της FCS [26] στηρίζεται, προς ενίσχυση της θέσεώς της, στην προπαρατεθείσα απόφαση Lappel Bank.

29. Με την απόφαση εκείνη, κρίθηκε ότι οι διατάξεις της οδηγίας περί πτηνών έχουν την έννοια ότι επιτρέπουν σε κράτος μέλος να λαμβάνει υπόψη ορισμένες επιταγές οικονομικής φύσεως κατά το στάδιο θεσπίσεως των μέτρων διατηρήσεως ή διαχειρίσεως των ΖΕΠ, αλλά όχι κατά το στάδιο της διαδικασίας καθορισμού και οριοθετήσεως των ΖΕΠ [27].

30. Κατά την άποψή μου, η λύση στην οποία κατέληξε το Δικαστήριο με την προπαρατεθείσα απόφαση Lappel Bank δεν μπορεί να εφαρμοσθεί στο πλαίσιο της οδηγίας περί οικοτόπων. Συγκεκριμένα, θεωρώ ότι δεν αποκλείεται [28] να μπορούν να ληφθούν υπόψη οικονομικοί, κοινωνικοί, πολιτιστικοί λόγοι ή περιφερειακές και τοπικές ιδιομορφίες ήδη κατά το στάδιο του καθορισμού των ΕΖΔ και να επιτρέψουν να μην χαρακτηρισθεί ως ΕΖΔ ένα τόπος στον οποίο απαντούν τύποι φυσικών οικοτόπων του παραρτήματος I ή τοπικά είδη του παραρτήματος II. Θα εξηγήσω την άποψή μου αυτή κατωτέρω [29].

26 — Εξαιρουμένης της Φινλανδικής Κυβερνήσεως.

27 — Σκέψεις 31 και 41.

28 — Εκτός αν σε έναν τόπο απαντούν είδη προτεραιότητας ή τύποι φυσικών οικοτόπων προτεραιότητας (βλ. σημείο 47 των παρουσών προτάσεων).

29 — Βλ. σημεία 52 έως 58 των παρουσών προτάσεων.

31. Εντούτοις, φρονώ ότι, κατά το πρώτο στάδιο της διαδικασίας καθορισμού των ΕΖΔ, τέτοιου είδους λόγοι δεν επιτρέπουν να εξαιρεθεί από τον κατάλογο των τόπων που επέλεξαν τα κράτη μέλη ένας τόπος στον οποίο απαντούν οι τύποι φυσικών οικοτόπων του παραρτήματος Ι και τα τοπικά είδη του παραρτήματος ΙΙ. Για τον λόγο αυτό θα προτείνω στο Δικαστήριο να δώσει αρνητική απάντηση στο υποβληθέν από το αιτούν δικαστήριο ερώτημα.

32. Κατά τη γνώμη μου, *κατά το πρώτο στάδιο* που προβλέπεται από το άρθρο 4, παράγραφος 1, της οδηγίας περί οικοτόπων, *ο ρόλος των κρατών μελών* δεν συνίσταται στην οριστική κατάρτιση καταλόγου των ΕΖΔ, αλλά μόνο:

— *στην πλήρη καταγραφή των τόπων* στους οποίους, στην εθνική επικράτεια εκάστου των κρατών μελών, απαντούν οι τύποι φυσικών οικοτόπων του παραρτήματος Ι και τα τοπικά είδη του παραρτήματος ΙΙ, και

— *στην παροχή* στην Επιτροπή όλων των χρήσιμων *πληροφοριών* επιστημονικής, οικολογικής, οικονομικής και κοινωνικής φύσεως για τους κατά τα άνω καταγραφέντες τόπους.

33. *Πρώτον*, η ερμηνεία που προτείνω στο Δικαστήριο προκύπτει σαφώς από τη διατύπωση του άρθρου 4, παράγραφος 1, της οδηγίας περί οικοτόπων.

34. Το άρθρο 4, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, προβλέπει ρητώς ότι «κάθε κράτος μέλος (...) προτείνει έναν κατάλογο τόπων, όπου υποδεικνύεται ποιοι τύποι φυσικών οικοτόπων από τους αναφερόμενους στο παράρτημα Ι και ποια τοπικά είδη από τα απαριθμούμενα στο παράρτημα ΙΙ, απαντ[ούν] στους εν λόγω τόπους», επισημαίνοντας τους τόπους στους οποίους απαντούν οι τύποι φυσικών οικοτόπων και τα είδη προτεραιότητας [30].

35. Ομοίως, το άρθρο 4, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, διευκρινίζει ότι «ο κατάλογος διαβιβάζεται στην Επιτροπή (...) ταυτόχρονα με τις πληροφορίες (...) [οι οποίες] περιλαμβάνουν ένα χάρτη του τόπου, την ονομασία του, τη θέση του, την έκτασή του, καθώς και τα δεδομένα που (...) παρέχονται βάσει ενός εντύπου που καταρτίζει η Επιτροπή (...)».

36. Σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο προαναφερθέν έντυπο [31], τα κράτη μέλη πρέπει να επισυνάπτουν στον κατάλογο αυτό τις πληροφορίες επιστημονικής, οικολογικής [32], γεωγραφικής [33], αλλά και οικονομικής και κοινωνικής φύσεως.

30 — Παράρτημα ΙΙΙ, στάδιο 1, Δ.

31 — Βλ. σημείο 13 των παρουσών προτάσεων.

32 — Όπως είναι η ταξινόμηση των πληθυσμών των ζώων σύμφωνα με τα ορνιθολογικά κριτήρια του παραρτήματος Ι της οδηγίας περί πτηνών, αλλά και τα στοιχεία που αφορούν τα αποδημητικά πτηνά τα οποία είναι τακτικά παρόντα στο τόπο και δεν περιλαμβάνονται στο παράρτημα αυτό, η ταξινόμηση των θηλαστικών, των αμφιβίων και των ερπετών, των ψαριών, των ασπονδύλων και των φυτών που αφορά το παράρτημα ΙΙ της οδηγίας περί οικοτόπων, καθώς και τα λοιπά σημαντικά είδη της χλωρίδας και της πανίδας που δεν περιλαμβάνονται στο παράρτημα αυτό.

33 — Όπως είναι ο γεωγραφικός προσδιορισμός του τόπου, ο χάρτης του τόπου.

37. Έτσι, συνιστάται στα κράτη μέλη να γνωστοποιούν τις «Πληροφορίες για τις *επιπτώσεις και τις δραστηριότητες* μέσα και γύρω από τον τόπο» [34], οι οποίες νοείται ότι περιλαμβάνουν «(...) όλες τις ανθρώπινες δραστηριότητες και φυσικές διεργασίες που ενδέχεται να επηρεάζουν, είτε θετικά είτε αρνητικά, τη διατήρηση και τη διαχείριση του τόπου (περιλαμβάνονται στο προσάρτημα Ε)» [35]. Προς τούτο, τα κράτη μέλη καλούνται να παράσχουν στοιχεία ως προς τις δραστηριότητες που αφορούν τη γεωργία και τα δάση· την αλιεία, τη θήρα και τη συγκομιδή· την εξόρυξη και απόσπαση υλικών· την αστικοποίηση, τη βιομηχανοποίηση και τις συναφείς δραστηριότητες· τις μεταφορές και την επικοινωνία (σχετικά, μεταξύ άλλων, με τις λιμενικές ζώνες [36], με τη ναυσιπλοΐα [37]).

38. Η ερμηνεία που προτείνω ενισχύεται κατά τη γνώμη μου και από το παράρτημα ΙΙΙ (στάδιο 1). Μεταξύ των κριτηρίων που πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τα κράτη μέλη περιλαμβάνονται αναμφισβήτητα επιστημονικά, οικολογικά και γεωγραφικά στοιχεία [38]. Εντούτοις, ζητείται επίσης από τα κράτη μέλη να προβαίνουν σε συνολική εκτίμηση της «αξίας της περιοχής» [39] και όχι μόνον, όπως διευκρινίζεται στο παράρτημα ΙΙΙ (στάδιο 2) [40], σε συνολική εκτίμηση της «οικολογικής αξίας» της περιοχής.

39. Κατά τη γνώμη μου, από την παράλειψη της οδηγίας να διευκρινίσει ότι η εκτίμηση αφορά μόνον την οικολογική αξία του τόπου, μπορεί ευλόγως να συναχθεί ότι, κατά το πρώτο στάδιο καθορισμού ΕΖΔ, πρέπει να γνωστοποιούνται στην Επιτροπή πληρέστατα στοιχεία αφορώντα, μεταξύ άλλων, τις ανθρώπινες δραστηριότητες, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνονται αναμφισβήτητα τα οικονομικά δεδομένα.

40. Από τη διατύπωση του άρθρου 4, παράγραφος 1, της οδηγίας περί οικοτόπων προκύπτει επίσης ότι, κατά τη διάρκεια του πρώτου αυτού σταδίου, *η διακριτική ευχέρεια* των κρατών μελών ως προς την επιλογή των τόπων που πρέπει να προτείνουν στην Επιτροπή είναι πολύ περιορισμένη.

41. Πράγματι, το άρθρο 4, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας περί οικοτόπων επιτρέπει στα κράτη μέλη να εξαιρούν από την καταγραφή των τόπων που πρέπει να γνωστοποιηθούν στην Επιτροπή μόνον τους τόπους όπου δεν απαντά ένας από τους τύπους φυσικών οικοτόπων του παραρτήματος Ι ή ένα από τα τοπικά είδη του παραρτήματος ΙΙ ή τους τόπους εντός των οποίων είναι αδύνατον να καθορισθούν σαφώς οι ζώνες που παρουσιάζουν τα φυσικά και βιολογικά στοιχεία που είναι ουσιώδη για τη ζωή και την αναπαραγωγή των προστατευομένων ζωικών ή φυτικών ειδών.

42. *Εξάλλου*, ο σκοπός της αποστολής που έχει ανατεθεί στα κράτη μέλη κατά το πρώτο αυτό στάδιο συνηγορεί υπέρ της εν λόγω ερμηνείας.

34 — Βλ. το έντυπο, σ. 37 της προπαρατεθείσας αποφάσεως της Επιτροπής, σημείο 6.1 (η υπογράμμιση δική μου).

35 — Όπ. π., σημείο 6.1, πρώτο εδάφιο.

36 — Όπ. π., προσάρτημα Ε, κωδικός 504.

37 — Όπ. π., κωδικός 520.

38 — Σημεία Α και Β, στοιχείο α'.

39 — Όπ. π., στοιχείο δ'.

40 — Όπ., π., στοιχείο ε'.

43. Ο σκοπός του άρθρου 4, παράγραφος 1, εκτίθεται στο άρθρο 4, παράγραφος 2, της οδηγίας περί οικοτόπων και στο τμήμα με τον τίτλο «Εισαγωγή» του προαναφερθέντος εντύπου.

44. Θα ήθελα να υπενθυμίσω ότι το άρθρο 4, παράγραφος 2, πρώτο εδάφιο, ορίζει ότι «η Επιτροπή (...) καταρτίζει, σε συμφωνία με καθένα από τα κράτη μέλη και *βάσει* των καταλόγων των κρατών μελών, *σχέδιο* καταλόγου τόπων κοινοτικής σημασίας (...)» [41]. Ομοίως, το άρθρο 4, παράγραφος 2, τρίτο εδάφιο, διευκρινίζει ότι μόνον κατά το πέρας του δευτέρου σταδίου η Επιτροπή καταρτίζει οριστικώς τον κατάλογο των ΤΚΣ σύμφωνα με μια διαδικασία διαβουλεύσεως μεταξύ της Επιτροπής και των κρατών μελών.

45. Ομοίως, το προαναφερθέν έντυπο επισημαίνει ρητώς ότι το έντυπο αυτό «θα χρησιμοποιηθεί κατ' αρχήν για την παροχή των αναγκαίων πληροφοριών σχετικά με τους τόπους που είναι *επιλέξιμοι* ως τόποι κοινοτικού ενδιαφέροντος (...)» [42].

46. Πρέπει να συναχθεί εντεύθεν ότι η διαδικασία του άρθρου 4, παράγραφος 1, αποτελεί προπαρασκευαστική φάση ως προς τη λήψη τελικής αποφάσεως αφορώσας τον καθορισμό και την οριοθέτηση των ΕΖΔ και έχει ως σκοπό να δώσει μια πλήρη «πανοραμική» άποψη του τόπου.

47. Ωστόσο, θα ήθελα να επισημάνω ότι οι τόποι τους οποίους τα κράτη μέλη χαρακτηρίζουν ως τόπους προτεραιότητας κατά το πρώτο στάδιο θεωρούνται *αυτομάτως* ΤΚΣ κατά το δεύτερο στάδιο και, κατά συνέπεια, υποδεικνύονται ως ΕΖΔ κατά το τρίτο στάδιο της διαδικασίας [43]. Δεν γνωρίζω αν οι επίδικοι στη διαφορά της κύριας δίκης τόποι εμπίπτουν στην περίπτωση αυτή. Εν πάση περιπτώσει, στο αιτούν δικαστήριο απόκειται να το ελέγξει. Αν τούτο συμβαίνει διότι οι τόποι αυτοί αποτελούν τόπους προτεραιότητας, είτε λόγω των οικείων τύπων φυσικών οικοτόπων, είτε λόγω των οικείων ειδών, το κράτος μέλος δεν θα μπορεί να λάβει υπόψη τις απαιτήσεις που απαριθμούνται στο άρθρο 2, παράγραφος 3, για να εξαιρέσει από τον κατάλογο των ΕΖΔ έναν τόπο στον οποίο βρίσκεται αυτός ο τύπος φυσικών οικοτόπων ή ειδών [44].

48. Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι σκοπός του άρθρου 4, παράγραφος 1, της οδηγίας περί οικοτόπων είναι να παράσχει στην Επιτροπή και στα κράτη μέλη τη δυνατότητα, κατά το δεύτερο στάδιο της διαδικασίας καθορισμού των ΕΖΔ, να προβαίνουν στην επιλογή των ΤΚΣ [45] και κατόπιν, κατά το πέρας του τρίτου σταδίου [46], να καταρτίζουν τον κατάλογο των ΕΖΔ που θα καθορίσουν

41 — Η υπογράμμιση δική μου.

42 — Εισαγωγή, τρίτο εδάφιο, σ. 21 (η υπογράμμιση δική μου).

43 — Βλ. παράρτημα ΙΙΙ, στάδιο 2, σημείο 1, το οποίο ορίζει ότι «όλες οι περιοχές που έχουν αναγνωριστεί από τα κράτη μέλη στο στάδιο 1, [στις] οποίες [απαντούν] τύπο[ι] φυσικών οικοτόπων προτεραιότητας ή/και (...) είδη προτεραιότητας θεωρούνται ως περιοχές κοινοτικής σημασίας».

44 — Κατά το μέτρο που οι τόποι οι οποίοι καταγράφηκαν κατά το πρώτο στάδιο, ως τόποι όπου απαντούν φυσικοί οικότοποι και τοπικά είδη προτεραιότητας, θεωρούνται αυτομάτως ως ΤΚΣ (βλ. παράρτημα ΙΙΙ, στάδιο 2, σημείο 1) και κατά το μέτρο που η ανάλυσή μου έχει ως σκοπό να αποδείξει ότι, κατά το πρώτο στάδιο, οι οικονομικοί λόγοι δεν μπορούν να ληφθούν υπόψη προκειμένου να εξαιρεθεί από τον κατάλογο των τόπων που πρέπει να διαβιβασθεί στην Επιτροπή ένας τόπος όπου απαντούν φυσικοί οικότοποι και τοπικά είδη που δεν αποτελούν φυσικούς οικοτόπους και τοπικά είδη προτεραιότητας και που καθορίζονται στα παραρτήματα Ι και ΙΙ, το συμπέρασμα αυτό ισχύει κατά μείζονα λόγο οσάκις στους τόπους αυτούς απαντούν φυσικοί οικότοποι και τοπικά είδη προτεραιότητας.

45 — Η οποία προβλέπεται στο άρθρο 4, παράγραφοι 2 και 3.

46 — Το οποίο προβλέπεται στο άρθρο 4, παράγραφος 4.

τα κράτη μέλη, χωρίς κανένας οικονομικός και κοινωνικός λόγος να μπορεί να επηρεάσει τη δυνατότητα να περιληφθεί ένας τόπος στον κατάλογο αυτόν.

49. *Τέλος*, προκειμένου τα κράτη μέλη και η Επιτροπή να είναι σε θέση να εκτιμούν κατά τον ορθότερο δυνατό τρόπο τα υφιστάμενα συμφέροντα κατά το δεύτερο στάδιο, τα κράτη μέλη πρέπει οπωσδήποτε κατά το πρώτο στάδιο να μην «αποκλείουν», αλλά να καταγράφουν κατά τον πληρέστερο, τον αντικειμενικότερο και τον περιγραφικότερο τρόπο το σύνολο των τόπων που ανταποκρίνονται στα κριτήρια του παραρτήματος ΙΙΙ και αντιστοιχούν στα είδη και στους οικοτόπους που καθορίζονται στα παραρτήματα Ι και ΙΙ.

50. Βάσει των ανωτέρω καταλήγω ότι το άρθρο 4, παράγραφος 1, της οδηγίας περί οικοτόπων έχει την έννοια ότι δεν επιτρέπει, κατά το πρώτο στάδιο, σε κράτος μέλος να αποφασίσει να μην δεχθεί ως τόπους που μπορούν να χαρακτηρισθούν ΤΚΣ κατά το δεύτερο στάδιο αυτούς οι οποίοι, μολονότι ανταποκρίνονται στα προεκτεθέντα κριτήρια, αποτελούν το κέντρο σημαντικών οικονομικών και κοινωνικών συμφερόντων, όπως είναι ο τόπος ο οποίος αποτελείται από τις εκβολές του Severn.

51. Αντιθέτως και χάριν πληρότητας, φρονώ ότι δεν αποκλείται, κατά το δεύτερο στάδιο, δηλαδή κατά τον χρόνο της διαβουλεύσεως μεταξύ των κρατών μελών και της Επιτροπής ως προς την επιλογή των ΤΚΣ, οι οικονομικές και κοινωνικές απαιτήσεις να μπορούν να δικαιολογήσουν τη μη επιλογή ως ΤΚΣ ενός τόπου όπου απαντούν τύποι φυσικών οικοτόπων του παραρτήματος Ι ή τοπικά είδη του παραρτήματος ΙΙ και, κατά συνέπεια, τον μη χαρακτηρισμό του ως ΕΖΔ [47].

52. Πράγματι, όπως παρατηρεί η FCS, το άρθρο 2, παράγραφος 3, έχει γενική διατύπωση και δεν αποκλείει τη συνεκτίμηση οικονομικών, κοινωνικών και περιφερειακών απαιτήσεων κατά τη θέσπιση μέτρων καθορισμού και οριοθετήσεως των ΕΖΔ [48].

53. Ομοίως, η τρίτη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας περί οικοτόπων ορίζει ρητώς ότι ο σκοπός του νομοθετήματος αυτού, ο οποίος είναι «να ευνοήσει τη διατήρηση της βιοποικιλότητας, λαμβάνοντας συγχρόνως υπόψη τις οικονομικές, κοινωνικές, πολιτιστικές και περιφερειακές απαιτήσεις (...)» «συμβάλλει στον γενικό στόχο μιας *διαρκούς ανάπτυξης* (...)» [49].

54. Η έννοια της «αειφόρου αναπτύξεως» δεν σημαίνει ότι τα συμφέροντα που αφορούν το περιβάλλον πρέπει πάντοτε και συστηματικά να υπερέχουν των συμφερόντων που προστατεύονται στον πλαίσιο

47 — Εξαιρουμένου, όπως προεκτέθηκε, ενός τόπου επισημανθέντος από κράτος μέλος ως τόπου όπου απαντούν είδη ή τύποι φυσικών οικοτόπων προτεραιότητας.

48 — Αντιθέτως προς τη διατύπωση της οδηγίας περί πτηνών (βλ., συναφώς, τις σκέψεις 23 έως 25 της προπαρατεθείσας αποφάσεως Lappel Bank).

49 — Η υπογράμμιση δική μου. Ο ίδιος αυτός σκοπός υπενθυμίζεται στην εισαγωγή του προαναφερθέντος εντύπου, στο σημείο 2, η οποία ορίζει ότι ένας από τους «(...) κυριότερ[ους] στόχ[ους του] είναι (...) η παροχή των πληροφοριών που θα βοηθήσουν την Επιτροπή στην άσκηση των άλλων αρμοδιοτήτων της όσον αφορά τη λήψη αποφάσεων, προκειμένου να εξασφαλισθεί ότι το δίκτυο NATURA 2000 λαμβάνεται καταλλήλως υπόψη στις άλλες κοινοτικές πολιτικές και τομείς δραστηριότητας της Επιτροπής, ιδίως δε στην περιφερειακή και γεωργική πολιτική και στους τομείς της ενέργειας, των μεταφορών και του τουρισμού».

άλλων πολιτικών τις οποίες εφαρμόζει η Κοινότητα σύμφωνα με το άρθρο 3 της Συνθήκης ΕΚ (νυν, κατόπιν τροποποιήσεως, άρθρο 3 ΕΚ). Αντιθέτως, προσδίδει έμφαση στην αναγκαία ισορροπία μεταξύ μεταξύ διαφόρων ενίοτε συγκρουομένων συμφερόντων, των οποίων όμως η συμφιλίωση ενδείκνυται.

55. Η έννοια αυτή προέρχεται από μια ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο, υποβληθείσα στις 24 Μαρτίου 1972, περί ενός προγράμματος των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων στον τομέα του περιβάλλοντος [50], με την οποία η Επιτροπή υπογράμμισε ότι οι προτάσεις που υποβλήθηκαν στις 22 Ιουλίου 1971 ως προς την πολιτική της Κοινότητας στον τομέα αυτόν [51] έπρεπε πλέον να τίθενται σε εφαρμογή σύμφωνα με την αρχή της «εντάξεως»: «Η εφαρμογή των προτάσεων αυτών δεν πρέπει να αποτελεί νέα, χωριστή από τις άλλες, κοινή πολιτική. Μάλλον, το σύνολο των κοινοτικών δραστηριοτήτων που σκοπούν στην προαγωγή της αρμονικής αναπτύξεως των οικονομικών δραστηριοτήτων στο σύνολο της Κοινότητας, της ταχείας ανόδου του βιοτικού επιπέδου και της συσφίξεως των σχέσεων μεταξύ κρατών μελών, σύμφωνα με το άρθρο 2 της Συνθήκης ΕΚ, πρέπει έκτοτε να λαμβάνουν υπόψη την προστασία του περιβάλλοντος» [52].

56. Το 1987 η «αειφόρος ανάπτυξη», η θεμελιώδης αυτή έννοια του δικαίου του περιβάλλοντος, περιελήφθη στην έκθεση Brundtland [53], η οποία έδωσε και τον ορισμό της. Σύμφωνα με την εν λόγω έκθεση, «η αειφόρος ανάπτυξη είναι η ανάπτυξη η οποία καλύπτει τις ανάγκες του παρόντος χωρίς να διακυβεύεται η ικανότητα των μελλοντικών γενεών να καλύψουν τις δικές τους ανάγκες» [54]. Διευκρινίζει ότι η έννοια αυτή σημαίνει ότι η εφαρμογή της πολιτικής στους διαφόρους τομείς «πρέπει τουλάχιστον (...) να μην διακυβεύει τα φυσικά συστήματα από τα οποία εξαρτάται η επιβίωσή μας, την ατμόσφαιρα, το ύδωρ, το έδαφος και τους ζώντες οργανισμούς» [55]. Η έκθεση υπογραμμίζει την ανάγκη να μην υπάρχει αντίθεση μεταξύ αναπτύξεως και περιβάλλοντος, αλλά αντιθέτως να επιτευχθεί η συντονισμένη εξέλιξή τους.

57. Προς συμφιλίωση των διαφόρων αυτών συμφερόντων με προοπτική την «αειφόρο ανάπτυξη», η Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση θέσπισε την *αρχή της «εντάξεως»* στο άρθρο 130 Ρ, παράγραφος 2, τελευταία περίοδος. Η αρχή αυτή επιβάλλει στον κοινοτικό νομοθέτη να συμμορφώνεται προς τις επιταγές της προστασίας του περιβάλλοντος κατά τον καθορισμό και την εφαρμογή των άλλων πολιτικών και δράσεων. Συνεπώς, η ένταξη της περιβαλλοντικής διαστάσεως αποτελεί το θεμέλιο της στρατηγικής της αειφόρου αναπτύξεως την οποία καθιερώνει τόσο η Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση όσο και το πέμπτο πρόγραμμα για το περιβάλλον με τον τίτλο «Στόχος η αειφορία» [56]. Εξάλλου, το πέμπτο πρόγραμμα αναφέρει ρητώς ότι η επιτυχία του εγχειρήματος αυτού προϋποθέτει ότι οι πέντε βασικοί τομείς της

50 — JO C 52, σ. 1.

51 — Έγγραφο SEC (71) 2616 τελικό.

52 — Προπαρατεθείσα ανακοίνωση, εισαγωγή, όγδοο εδάφιο.

53 — Από το όνομα της προέδρου της Επιτροπής για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη η οποία συνεστήθη κατά την 38η συνεδρίαση της Γενικής Συνελεύσεως των Ηνωμένων Εθνών και η οποία επιφορτίσθηκε ειδικότερα «με την επανεξέταση των θεμελιωδών ζητημάτων του περιβάλλοντος και της αναπτύξεως».

54 — Σ. 51.

55 — Σ. 53.

56 — ΕΕ 1993, C 138, σ. 5.

οικονομίας — η βιομηχανία, η ενέργεια, οι μεταφορές, η γεωργία και ο τουρισμός — συμβάλλουν πλήρως προς τούτο. Κατά τον τρόπο αυτόν ελπίζεται να μεταβληθούν οι επιβλαβείς τάσεις και πρακτικές των τομέων αυτών.

58. Έτσι, φαίνεται ότι, κατά το δεύτερο στάδιο της διαδικασίας καθορισμού των ΕΖΔ, η Επιτροπή και τα κράτη μέλη οφείλουν, σύμφωνα με τον σκοπό της «αειφόρου αναπτύξεως» και με την αρχή της «εντάξεως», να εκτιμούν τα υφιστάμενα συμφέροντα, να ελέγχουν αν η διατήρηση των ανθρωπίνων δραστηριοτήτων στην οικεία ζώνη συμβιβάζεται με τον σκοπό της διατηρήσεως ακόμη δε και της αποκαστάσεως των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας χλωρίδας και πανίδας και να αντλούν τις επιβαλλόμενες συνέπειες ως προς τη δημιουργία ΕΖΔ.

Πρόταση

59. Συνεπώς, καταλήγω ότι το Δικαστήριο πρέπει να αποφανθεί ως εξής:

«Το άρθρο 2, παράγραφος 3, της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Μαΐου 1992, για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας, έχει την έννοια ότι δεν επιτρέπει σε κράτος μέλος να λαμβάνει υπόψη του οικονομικούς, κοινωνικούς και πολιτιστικούς λόγους ή περιφερειακά και τοπικά χαρακτηριστικά, οσάκις αποφασίζει ποιους τόπους να προτείνει στην Επιτροπή ή οσάκις καθορίζει τα όρια των τόπων αυτών δυνάμει του άρθρου 4, παράγραφος 1, της εν λόγω οδηγίας.»